

Inhoudelijke rapportage klimaatenvelpe 2018

Betreft de acties binnen de portfolio Klimaatlim bos- en natuurbeheer, A3, Communicatie Bos en Klimaat

Website

Op de site van de VBNE is een aparte pagina over het klimaatakkoord ontwikkeld. Hierop is informatie over het klimaatakkoord en alle projectresultaten die vanuit de klimaatenvelpe 2018 en 2019 zijn opgeleverd. Zie <https://www.vbne.nl/thema/klimaatakkoord/klimaatakkoord>

Gezamenlijke bijeenkomsten VBNE, FPG en de Bosgroepen

Er zijn twee bijeenkomsten op 1 en 8 november te Beers (Noord-Brabant) en Vilsteren (Overijssel) georganiseerd. Op beide bijeenkomst zijn een aantal presentaties gehouden:

- Politieke context Klimaatakkoord door Dianne Nijland en Anne Reichgelt (VBNE)
- Pilots klimaatlim bosbeheer door Gert-Jan Nabuurs en Mart-Jan Schelhaas (WER)
- Juridisch advies over aanleg nieuw bos door Gijs van Heemstra (FPG)
- Klimaatlim landschapsonderhoud door David Borgman (Borgman Beheer Advies)
- Bos- en houtscan Noord-Brabant door Vincent Lokin (Arboribus Silva)
- Revitalisering laagproductief bos door Wouter Delforterie (Bosgroep Midden Nederland)
- Koolstofvastlegging in beheerde en onbeheerde bossen door Jan den Ouden (Wageningen Universiteit)

De presentaties en een gecombineerd verslag zijn te vinden op de klimaatpagina op de website van de VBNE, link: <https://www.vbne.nl/nieuwsbericht/klimaatbijeenkomsten-goede-introductie>

Artikelen in de Landeigenaar (ledenblad van de FPG):

De titels (2018) zijn:

- Meer CO₂ -vastleggen met bos- en natuurbeheer (oktobernummer De Landeigenaar) door ir R. Jans (de Bosgroepen) en ir A. Schimmelpenninck (Stichting Twickel)
- Klimaatakkoord krijgt invloed op bos- en natuurbeheer (decembernummer De Landeigenaar) door Peter van Houweling.

Artikelen in het Vakblad Natuur Bos Landschap

De titels in 2018 en 2019 zijn:

- Voorstel tot klimaatakkoord bevat nog heel veel losse eindjes (september 2018) door Geert van Duinhoven en Chantal van Dam
- Klimaatlim bosbeheer (oktober 2018) door Gert Jan Nabuurs (WUR), Vincent Lokin (Arboribus Silva), Harrie Hekhuis (Staatsbosbeheer), Jaap van den Briel (Stichting Probos) en Koen Kramer (WUR)
- Het actieplan Bos & Hout – waar staan we en hoe verder? (januari 2019) door Vincent Lokin Arboribus Silva)

Workshops op de landelijke Beheerdersdag

Tijdens de Beheerdersdag op 28 september 2018 zijn een aantal workshop georganiseerd over het klimaatakkoord en acties uit de klimaatenvelpe 2018:

- Klimaatlim bosbeheer, door Martijn Boosten (Stichting Probos) en Bart Nyssen (Bosgroepen)
- Bos-klimaat pilots, door Gert Jan Nabuurs (WUR)

Bijeenkomst KNBV (Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging)

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van de KNBV op 2 november 2018 heeft Harrie Hekhuis van Staatsbosbeheer een presentatie gehouden over het Klimaatakkoord en de projecten binnen de klimaatenvelophe 2018.

Juridisch advies bos en bomenaanplant

Vanuit de FPG heeft Gijs van Heemstra een juridische analyse gemaakt over de aanplant van bos en bomen. De analyse zelf en een artikel hierover in de Landeigenaar (Bos goed voor CO₂, maar waar te beginnen voor het ontginnen, G van Heemstra, maart 2019) vindt u in de bijlage.

Bijeenkomst AVIH

Op 16 november 2018 heeft de AVIH tijdens een bijeenkomst aandacht besteed aan het Klimaatakkoord en de projecten uit de klimaatenvelophe 2018. O.a. een bezoek aan Martens Eko te Someren.

Bijlage 1 Juridisch advies FPG bos- en bomenaanplant

Inleiding

Tweehonderd jaar geleden bestond Nederland voor een schamele drie procent uit bos. Sinds die tijd hebben onze voorouders om allerlei redenen veel nieuw bos aangeplant. Men deed dit bijvoorbeeld om hout te produceren voor de mijnen, maar ook wel om het landgoed een statig uiterlijk te geven of met het oog op de werkverschaffing in de roerige jaren dertig. Van jongere datum zijn de polderbebossingen en de vele recreatiebossen in en om de grote steden. Gevolg van deze bebossingsdrift is dat het bosareaal is gegroeid naar zo'n 360.000 hectare, ofwel tien procent van ons landoppervlak. Ook nu nog wordt jaarlijks zo'n 1.000 tot 1.500 hectare aan nieuwe bossen aangelegd door bijvoorbeeld boeren, natuurbeschermingsorganisaties, overheden en landgoedeigenaren. Dit is niet verwonderlijk, want bossen bieden veel voordelen. Zo zijn er talloze planten en dieren die profiteren van de aanleg van nieuwe bossen. Bossen worden druk bezocht door mensen om in te wandelen en te sporten, zelfs als er kort na de aanleg nog nauwelijks sprake is van echt bos. Bovendien wordt er de duurzame grondstof hout geproduceerd waar onze kleinkinderen gebruik van kunnen maken en wordt het broeikasgas CO₂ en fijnstof vastgelegd.¹ Bos en bomen leveren vervolgens weer zuurstof (O₂) en hout voor meubels en woningen, ze leveren voedsel en medicijnen en ze bieden bescherming en een woonplaats voor mensen, dieren en planten. Bos en bomen reguleren het klimaat, zijn essentieel voor de waterkringloop en gaan uitdroging en erosie tegen.² De sectortafel landgebruik en landbouw is van oordeel dat de klimaatopgave gezien wordt als een katalysator voor vernieuwing. Voor het landgebruik zijn afspraken gemaakt om een reductie van 1,8-2,0 Mton te bereiken. Onder meer door koolstofvastlegging in landbouwbodems te laten plaatsvinden. Ook wordt CO₂ vastgelegd in de natuur doordat meer gebruik wordt gemaakt van duurzaam (inlands) hout in de bouw, en klimaatslimmer beheer van de huidige bossen.

Aanleiding: Klimaatakkoord - Klimaatmaatregelen in bos, natuur, landschap en hout

Wageningen Environmental Research, met als leadpartner de Vereniging Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) en partner de Federatie Particulier Grondbezit (FPG), treden samen op met Probos, Staatsbosbeheer en Arboribus om de communicatie van de klimaatpilots Bos, Natuur, Landschap en Hout te verzorgen. Het consortium verzorgt deze communicatie naar grondeigenaren, grondbeheerders en aannemers, door middel van het houden van voorlichtingsbijeenkomsten, het uitbrengen van een publicatie, het inrichten van een website voor de 'gereedschapskist Klimaatlimbosbeheer' en door middel van een juridische analyse. FPG beoogt, binnen het kader van de juridische analyse, nadere uitleg te bieden over de wet- en regelgeving waarmee een eigenaar, beheerder, of pachter te maken kan krijgen bij het planten van bomen of houtige gewassen.

Juridische analyse

Bos en bomen kunnen op natuurgrond en op landbouwgrond geplant worden, al of niet in combinatie met akkerbouw en gras. Eén van de grootste obstakels die de grondeigenaar of grondgebruiker hier mogelijk van weerhoudt, is wellicht de onduidelijkheid rondom de wet- en regelgeving. De huidige regels zijn niet ingericht om de aanplant van hout op landbouwgronden te ondersteunen waardoor het een ingewikkelde zaak lijkt. Omdat elke wet met betrekking tot bomen een eigen ingang en doel heeft en omdat ze allemaal onafhankelijk van elkaar zijn moeten we ze apart bekijken. Onderstaand behandel ik de wet- en regelgeving voor bos- en bomenaanplant op

---

¹ Bron: Probos; De aanleg van nieuwe bossen

² Bron: Treesforall.nl

Natuurgrond versus op Landbouwgrond, waarbij de provinciale, respectievelijke gemeentelijke regelgeving leidend is. Aangezien we in Nederland 12 provincies en 380 gemeenten kennen, heb ik mij ten aanzien van het respectievelijk beleid van de overheden gelimiteerd tot algemene bronnen zoals in de voetnoten opgenomen. Laat u zich steeds bij uw provincie en gemeente informeren over de ter plaatse van uw gelegen gronden geldende wet- en regelgeving, opdat u niet voor verrassingen komt te staan.

Provinciaal versus Gemeentelijk gezag

In 2017 heeft de nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb) de oude Boswet vervangen. Sindsdien zijn de provincies buiten de bebouwde kom het bevoegd gezag voor houtopstanden en daarmee ook verantwoordelijk voor de meldingsplicht, regels over herplanting en ontheffingen van herplantplicht. Buiten de bebouwde kom is dus de provincie bevoegd gezag, maar binnen de bebouwde kom (door de gemeenteraad vastgestelde grenzen) kan de gemeentelijke overheid regels hebben opgesteld, ook over houtopstanden zoals gedefinieerd in de Wnb. De gemeentelijke Algemene Plaatselijke Verordening (APV) of een specifieke bomenverordening bepaalt precies hoe het zit met de bomen binnen de bebouwde kom van uw gemeente. In de APV kunnen uitzonderingen voor bepaalde situaties en boomsoorten opgenomen zijn. De boomstamdikte (op een hoogte van 130 cm) voor wanneer meldings- en herplantingsplicht vereist is verschilt per gemeente en varieert tussen de 10 cm en 40 cm. Gebieden kunnen ook beschermd zijn om natuurlijke of culturele waarden, zoals openheid van het landschap en dan zijn vergunningen nodig voor aanplant en kap van bomen.

Houtproductie en natuurtoetsen

Voor boswerkzaamheden kunnen de habitattoets en de soortentoets van toepassing zijn. Ook zijn er mogelijk privaatrechtelijke regels van toepassing m.b.t. de certificering van het hout (FSC of PEFC) en zijn er mogelijk ook publiekrechtelijke EU-regels van toepassing met betrekking tot duurzame bosbouw ingevolge de EU Timber Regulation (EUTR; de Europese Houtverordening). Ligt uw landbouwperceel in een Natura 2000 gebied, het Natuurnetwerk Nederland (NNN; ook wel de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) genoemd) dan kunnen nog een aantal regels gelden, in de vorm van 'nee, tenzij' toetsen.

Aanplant op Natuurgrond

In Nederland is in de wet- en regelgeving een sterke divisie tussen natuur en landbouw. Natuurgrond heeft een 2,5 tot 3 keer lagere waarde dan landbouwgrond. Dit maakt het onaantrekkelijk om bomen te planten als dit leidt tot een verandering in grondclassificatie naar natuur. Bij waardevermindering van de grond door aanplant van bomen is er een mogelijkheid om bij de provincie compensatie voor landdevaluatie of een landcompensatie (grond-voor-grond principe) aan te vragen in het kader van Natuurnetwerk Nederland (NNN). Met deze 'natuurpacht' - gronden worden verpacht met specifieke natuurvriendelijke en duurzaamheidseisen aan de wijze van beheren - wordt de grondbestemming permanent veranderd naar natuur. Er gelden dan veel regels, bijvoorbeeld met betrekking tot soorten en beheermogelijkheden van de grond onder de natuurpacht. Hierdoor heeft de ondernemer met grond onder natuurpacht minder ruimte om zijn percelen in te richten en het beheer zelf te bepalen, wat beperkend kan voelen en een probleem kan zijn voor de bedrijfsvoering.³

Herbeplantingsplicht

---

³ Bron: WUR, Factsheet Agroforestry 1

Wilt u op natuurgrond na een kapmelding houtopstanden kappen, dan bent u op basis van de Wet natuurbescherming verplicht om binnen 3 jaar bomen te herplanten. De herbeplanting voldoet aan bepaalde eisen. Zo dient de nieuwe beplanting kwalitatief en kwantitatief in verhouding te staan tot de gekapte houtopstand. De handhavers van de Wet natuurbescherming beoordelen dit. Een gekapte eik mag bijvoorbeeld niet vervangen worden door een populier of wilg, wel door een beuk.

Levert herbeplanten op hetzelfde perceel problemen op? Dan voert u de herbeplantingsplicht uit op een ander perceel. Hiervoor voldoet u aan de volgende voorwaarden:

- De grond ligt in hetzelfde gebied als waar de gekapte bomen stonden.
- De grond is minimaal van dezelfde kwaliteit als die waarop de gekapte bomen stonden.
- De gekapte bomen maakten geen deel uit van een boskern.
- Andere belangen, die verband houden met de bodemproductie, worden niet geschaad.
- Er rust niet al een herbeplantingsplicht op de grond waarop u wilt herbeplanten.
- Er bestaat geen bezwaar tegen de herbeplanting vanuit andere bepalingen uit de Wet natuurbescherming, Wet ruimtelijke ordening, Wet inrichting landelijk gebied of provinciale en gemeentelijke bestemmingsplannen of de gemeentelijke kapverordening.

Vrijstelling voor productiebos

Wilt u bos aanplanten voor de productie van hout? Dan krijgt u via de RVO, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (<https://mijn.rvo.nl/bomen-herplanten>) een vrijstelling voor de herbeplantingsplicht. De bedoeling hiervan is om de grondstoffenvoorziening en de uitbreiding van de houtproductie in Nederland te bevorderen. U hoeft dan niet verplicht te herbeplanten als u de bomen gaat kappen. Voor de vrijstelling voldoet u aan de volgende voorwaarden:

- Op de grond uit uw aanvraag zit niet al een verplichting tot herbeplanting.
- U wacht met de aanleg van het bos tot u een beslissing heeft over uw vrijstellingsaanvraag.
- Het gaat om nieuw aan te leggen bos dat binnen 40 jaar na aanplant volledig wordt gekapt.
- Bij de aanleg van productiebos krijgt u ook te maken met het bestemmingsplan van uw gemeente en de gemeentelijke kapverordening. Informeer hiernaar bij uw gemeente voordat u begint met de aanleg van het bos.⁴

Aanplant op Landbouwgrond

Voor de aanplant op Landbouwgrond is het goed enkele definities te geven die van kracht zijn uit hoofde van de Juridische Analyse Bos- en Bomenaanplant. Als doel voor het aanplanten van bos en bomen op landbouwgrond veronderstellen we hier het meervoudig landgebruik; agrarisch gebruik én het tegelijkertijd benutten van de grond voor de productie van fruit, noten of hout.

Verschillende wetgeving

Onderstaand behandel ik de verschillend wet- en regelgeving waarmee u te maken zou kunnen krijgen bij de aanleg van bos- en bomen op landbouwgrond. Dit betreft de Wet ruimtelijke ordening, de Wet Natuurbescherming, overig beleid en natuurtoetsen en het Nederlands Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB NL).

Wet Ruimtelijke ordening

---

⁴ Bron: RVO, Natuur en Landschap, Bomen

Voor de bestemmingsplannen op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) is als eerder gesteld de gemeente verantwoordelijk. Omdat bos- en bomenaanplant, landbouwproductie als doel heeft, wilt u waarschijnlijk dat de grond de bestemming landbouw blijft hebben wanneer u bomen aanplant. Informeer bij uw gemeente of dit mogelijk is, opdat u tevens de bestemmingsplan wijzigingsprocedure zou kunnen voorkomen.

Wet Natuurbescherming

Deze wet geldt voor bos, maar ook voor andere 'houtopstanden' zoals houtwallen, heester- en struikhagen, struwelen of beplantingen van bosplantsoenen. De Wet Natuurbescherming is een Rijkswet, echter door de decentralisatie bepalen de provincies de invulling van het beleid. Net als bij het (her)planten op natuurgrond, geldt de meldingsplicht en gelden ontheffingen over herplanten. Bij kap, geldt de compensatieverplichting (waarbij de verhouding van kap versus nieuwe aanplant provincie-afhankelijk is. In geval uw gronden gelegen zijn in het Natuur Netwerk (NNN), met haar provinciale varianten, of Natura2000 gebieden, gelden extra voorwaarden zoals de “nee, tenzij” en “ja, mits” regels. U heeft met de Wet natuurbescherming te maken als:

- de houtopstand buiten de 'bebouwde kom Wet natuurbescherming' ligt; de provincie bepaalt dan de invulling van het beleid;
- de houtopstand groter is dan 10 are (1.000 m²) of als het om bomen gaat in een rijbeplanting van meer dan 20 bomen.

In dat geval doet u een kapmelding als u houtopstanden wilt kappen of rooien (ontwortelen). U meldt de kap ook als bomen en struiken sterven of ernstig beschadigd raken door uw handelen of door toedoen van uw vee. Het bomenbeleid binnen de bebouwde kom natuurbescherming is een gemeentelijke aangelegenheid, waarbij de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en – gemeente afhankelijk - een specifieke bomenverordening van kracht kan zijn.

Er gelden ook uitzonderingen op de Wet natuurbescherming (Artikel 4.1, Wnb):

- Fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- Kerstbomen (niet ouder dan 20 jaar);
- Kweekgoed;
- Beplantingen bestaande uit populieren, wilgen, essen of elzen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
  - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
  - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter;
  - zijn aangelegd na 1 januari 2013.

Overig beleid en natuurtoetsen

Gebieden kunnen ook beschermd zijn vanwege natuurlijke of culturele waarden, zoals openheid van het landschap en dan zijn vergunningen nodig voor aanplant en kap van bomen. Verdere regelingen die van belang kunnen zijn voor hout planten en oogsten op landbouwgrond zijn:

- Voor boswerkzaamheden de habitattoets en soortentoets
- Privaatrechtelijk de certificering van het hout (FSC of PEFC)
- Publiekrechtelijk duurzame bosbouw regels ingevolge de EU Timber Regulation (EUTR; de Europese Houtverordening)

Nederlands Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB NL)

Het Europees Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) kent een Nederlandse afgeleide volgens welke uit de verschillende 'Peilers', Betalingsrechten, Vergroeningsmaatregelen en Agrarisch Natuurbeheer van toepassing zijn.

Peiler 1 – Betalingsrechten

Uitzonderingen gelden bij minder dan 50 bomen per hectare, voor 'Permanente gewassen' (dit zijn gewassen die geregeld een oogstbare product leveren), zoals appels, peren, blauwe bessen, pruimen, wijndruiven, kersen, zwarte bessen, overig kleinfruit (kruisbessen, kiwi's, etc.) en overige pit- en steenvruchten (perziken, tafeldruiven, etc.). Ook geldt de uitzondering voor notenbomen (kastanje, walnoot, hazelnoot etc.) en kweekgoed zoals: bos- en haagplanten, buxus, ericaceae-soorten, laanbomen, rozenstruiken, sierconiferen en vruchtbomen. Tenslotte voor Hakhout, zoals wilgenhakhout (met een omlooptijd van 5 jaar) en woudbomen met een korte omlooptijd (10 jaar) bestemd voor energieproductie.

Peiler 1 – Vergroeningsmaatregelen

Vergroening is een verplichting voor ondernemers die het volle bedrag aan betalingsrechten willen ontvangen. Het gaat dan om 'Gewasdiversificatie' (alleen 1-jarige, geen houtige, gewassen), 'Permanent Grasland' (veeteelt met bomen op landbouwgrond) en het 'Ecologisch Aandachtsgebied (EA)' waarbij bomen mogen worden aangeplant indien deze buiten (maar wel grenzend aan) het bouwland komen te staan, met uitzondering voor 'boomgroepen in het veld' tot maximaal 0.3 ha. Er kan hier geen sprake zijn van 'permanente gewassen', behalve wilgenhakhout waarvoor geldt dat er een weegfactor van 0,3 van toepassing is, de maximale omlooptijd 5 jaar bedraagt en er geen gebruik van meststoffen of gewasbeschermingsmiddelen wordt gemaakt.

Peiler 2 – Agrarisch Natuurbeheer

Agrarisch ondernemers kunnen financieel ondersteund worden, wanneer zij agrarische natuur willen behouden of realiseren, mits zij opereren binnen een collectief (Agrarische Natuurvereniging - ANV) of gesitueerd zijn in aangewezen kansrijke kerngebieden (met Natura 2000 doeleinden).

De meest aantrekkelijke vormen van bos- en bomenaanplant

Om praktisch aan de slag te gaan kunt met de minste beperkingen het beste werken aan akkerbouw of groenteteelt, met rijen kweekgoed (zoals laanbomen), fruitbomen (zoals appels en kersen), notenbomen (zoals walnoot en hazelnoot) en bessenstruiken (zoals blauwe bessen en frambozen). Of op beweidde graslanden met maximaal 50 houtbomen per hectare, op voldoende afstand (niet vallend onder Wet Natuurbescherming definitie van houtopstand), zoals rijen fruit en notenbomen, zoals appels en walnoot. Of voederbomen langs de randen van percelen die invulling geven aan het eerder genoemde 'Ecologisch Aandachtsgebied (EA)'. Ook vindt u de minste beperkingen met hakhoutaanplantingen voor biomassa-productie met vrije buitenloop voor bijvoorbeeld kippen.

Het ontbreekt voorsnog aan concrete verdienmodellen... Een hectare landbouwgrond levert met traditionele gewassen het meeste op. Daarentegen stoppen steeds meer boeren hun bedrijf en vallen gronden vrij... Dat biedt wellicht kansen voor Bos- en Bomenaanplant op landbouwgrond.